یکشنبه
۷ دی ۱۳۹۹- ۱۲ جمادی‌الاول ۱۴۴۲ - ۲۷ دسامبر ۲۰۲۰-شماره ۱۶۹۲-پیاپی ۳۰۱۰

صنعت معدن تجارت

منشور اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری در روزنامه صمت: www.smtnews.ir/about.html

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی و مطبوعاتی «صمت»
مدیرمسئول: ناصر بزرگمهر
سردبیر: عاطفه خسروی

تلفن: ۸۲۱۹۰ - نمابر: ۸۸۷۱۳۷۳۰ - پیامک: ۳۰۰۰۸۲۱۹۰
سازمان آگهی‌ها: ۳-۸۸۷۲۲۷۳۲ - نمابر آگهی ها: ۸۸۷۲۴۲۱۱
امور مشترکین: ۸۸۷۲۲۷۳۵ - روابط عمومی: ۸۸۱۰۵۳۰۹
توزیع و سازمان شهرستان‌ها: ۸۸۷۲۲۷۳۵
تهران، خیابان قائم‌مقام فراهانی - کوچه آزادگان شماره ۲۶ - کدپستی ۱۵۸۶۷۳۳۸۱۱
روابط عمومی: pr@smtnews.ir آگهی: ads@smtnews.ir
امور استان‌ها: ostanha@smtnews.ir
چاپخانه: شرکت چاپ رواق روشن‌مهر

www.smtnews.ir info@smtnews.ir
telegram.me/smtnews instagram.com/smtnewspaper
tozi.smtnews@gmail.com

روزنامه صمت با ۶۳ امتیاز رتبه ۲
در میان روزنامه های تخصصی مقام ۱
در میان روزنامه های اقتصادی مقام ۲

عضو انجمن مدیران روزنامه‌های غیردولتی
عضو انجمن مدیران رسانه
عضو تعاونی مطبوعات

کارتون روز

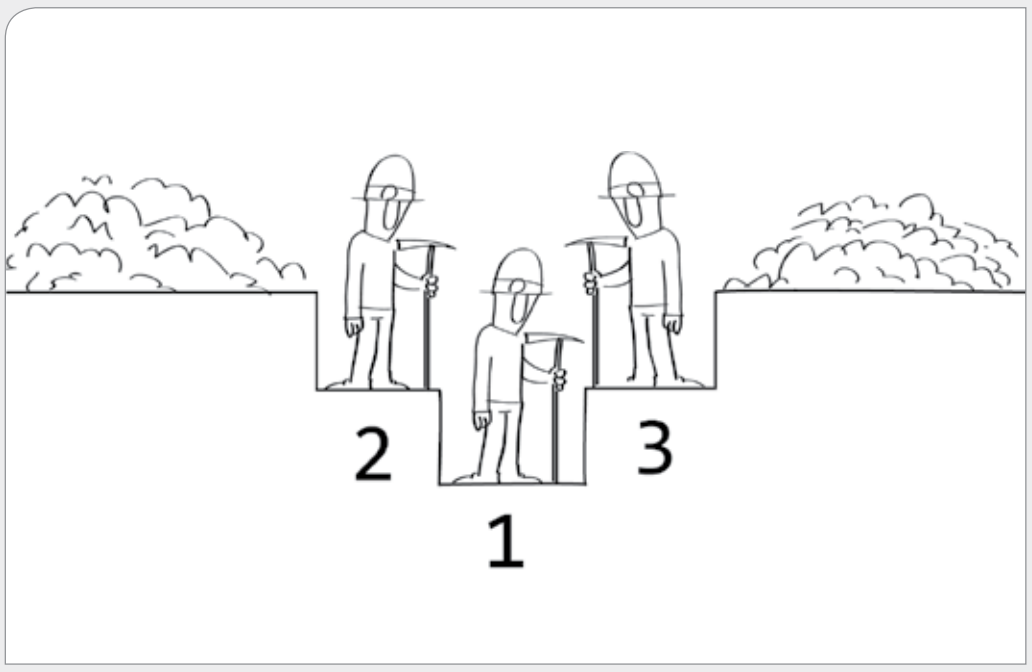

بدون شرح

طرح: حسین علیزاده

چالش نسبت بودجه عمرانی به بودجه هزینه‌ای ادامه دارد

بودجه عمرانی ۱۴۰۰ انبساطی است

لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ چهارشنبه، ۱۲ آذر ازسوی دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد. هر سال در بودجه ارائه شده یکی از موضوع‌های مهم و چالشی، «نسبت بودجه عمرانی به بودجه هزینه‌ای» است. از آنجایی که بودجه عمرانی مبنای توسعه و پیشرفت کشور به‌شمار می‌رود، این موضوع از حساسیت خاصی برخوردار است.

عکس: صمت

بودجه سال آینده کل کشور ۲ هزار و ۴۳۶ هزار میلیارد تومان است که ۱۵۶۲ هزار میلیارد تومان آن بودجه شرکت‌های دولتی است و بودجه منابع عمومی دولت نیز با کسر درآمدهای اختصاصی، به بیش از ۸۴۱ هزار میلیارد تومان می‌رسد. از این میزان ۱۰۴ هزار میلیارد تومان بودجه عمرانی یا به‌اصطلاح بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خواهد بود که صرف پروژه‌های عمرانی و زیرساختی می‌شود. آنچه در نمودار زیر به‌عنوان تملک سرمایه‌ای مشاهده می‌شود همان بودجه عمرانی منظور شده در لایحه بودجه امسال است. البته اعداد در اینجا به ریال آمده است. این عدد نسبت به بودجه سال گذشته حدود ۱۸ درصد افزایش را نشان می‌دهد؛ به‌اصطلاح اقتصادی یعنی بودجه در بخش عمران، انبساطی است. برخی منتقدان این میزان افزایش را باتوجه به میزان تورم کم می‌دانند. برخی دیگر نیز این استدلال را چندان قوی و قابل‌دفاع نمی‌دانند و معتقدند در صورت قبول آن باید انتظار داشته باشیم که کل بودجه نیز به‌تناسب میزان تورم منبسط شود که امری معقول به‌نظر نمی‌رسد.

▣ تملک درآمد سرمایه‌ای

با این حال، عدد مربوط به تملک درآمد سرمایه‌ای به‌تنهایی گویا نیست. معمولا نسبت این عدد به میزان هزینه‌ها را به‌عنوان عددی مناسب‌تر برای قضاوت در زمینه سهم بودجه عمرانی در نظر می‌گیرند. این نسبت برای لوایح بودجه سال ۱۳۹۹ و سال ۱۴۰۰ به ترتیب حدود ۱۹ درصد و ۱۶ درصد است. اگر این اعداد و ارقام را در کنار اعداد ارائه شده در ستون آخر جدول زیر قرار دهیم روند بودجه عمرانی برای ۲۴ سال قابل‌تشخیص خواهد بود. با این توضیح که این نسبت برای سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ مربوط به لایحه بودجه است، اما آنچه در جدول زیر مشاهده می‌کنید عملکردی است.

▣ مقایسه با سال‌های قبل

در هر صورت به میزانی که این عدد به یک نزدیک‌تر شود یا حتی بالاتر از عدد یک هم برود، نشان‌دهنده افزایش بودجه عمرانی در مقایسه با هزینه‌ها است. بالاترین عدد ۴۵ است که به سال ۱۳۷۶ تعلق دارد. برای سال ۱۳۷۸ نیز این نسبت ۴۰ درصد است. اعدادی که دیگر در بودجه سال‌های بعد مشاهده نشدند. حتی در فاصله سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ که ایران بیشترین درآمدهای نفتی تاریخ بعد از انقلاب اسلامی را تجربه کرد نیز هرگز بودجه عمرانی روند صعودی به خود ندید. البته شواهد حاکی از آن است که این نسبت از سال ۱۳۳۸ تاکنون همواره کمتر از یک بوده است.

▣ یک اراده تاریخی

از ابتدای برقراری نظام بودجه‌نویسی مدرن در کشور بخشی از درآمدها به عمران و آبادانی و توسعه زیرساخت‌ها اختصاص یافته است. مورخان این‌گونه آورده‌اند که از سال ۱۳۰۴ به بعد درآمدهای قند، شکر و چای و همچنین درآمد حاصل از فروش نفت (از سال ۱۳۰۶) از درآمدهای بودجه عمومی کشور مجزا بود و به حساب ذخیره می‌رفت تا صرف راهسازی، راه‌آهن، کاغذسازی و سایر امور اقتصادی و ساختمانی شود. این ایده و اراده سیاسی-اقتصادی برای توسعه ضروری و در عین حال هوشمندانه بود، اما خیلی دوام نیاورد. به‌زودی و در ابتدای دهه ۱۳۲۰ هزینه‌های جاری دولت کم‌کم افزایش یافت و به‌ناچار بخشی از درآمدهای نفتی که به بخش عمران تعلق داشت، صرف هزینه‌های جاری شد.

▣ رابطه نفت و بودجه عمرانی

در همه دولت‌های بعد از انقلاب زمانی که درآمدها، به‌ویژه درآمدهای نفتی کاهش پیدا کرده به موازات آن بودجه عمرانی نیز لاغرتر و نحیف‌تر شده است. البته این‌گونه هم نبوده که با افزایش درآمدهای نفتی بودجه عمرانی افزایش قابل‌توجهی کرده باشد؛ بنابراین، این موضوع ربط مستقیمی به این دولت و آن دولت ندارد، بلکه ناشی از ذات و ماهیت دولتی بودن اقتصاد است که منشأ بسیاری از چالش‌ها و مشکلات ساختاری بودجه به‌شمار می‌رود. در اقتصاد دولتی، دولت‌ها پیوسته بزرگ و بزرگ‌تر می‌شوند و هزینه‌های جاری‌شان نیز افزایش می‌یابد و چون منابع درآمدی محدود است از بودجه عمرانی می‌زنند. اگر انواع یارانه‌های پنهان و آشکار را نیز به این موضوع اضافه کنیم خواهیم دید که تا چه حد بودجه به‌جای بالا و پایین کردن ارقام و اعداد به اصلاح ساختاری نیاز دارد.

▣ اصلاح ساختار بودجه

تا زمانی که ساختار بودجه اصلاح نشود، نمی‌توان از بودجه عمرانی در برابر دست‌درازی‌های بودجه هزینه‌ای دفاع کرد.

مسئولان، فعالان و صاحب‌نظران اقتصادی همواره بر این موضوع تاکید داشته‌اند که نظام بودجه کشور دارای مشکلات و چالش‌ها و نیازمند رفع و اصلاح است. سابقه این موضوع به برنامه سوم توسعه بازمی‌گردد. در این برنامه، اصلاح نظام بودجه‌ریزی و ارتباط هدفمند منابع به برنامه‌های عملیاتی در تدوین سیاست‌های استراتژیک موردتوجه قرار گرفت.

در بند «ب» تبصره ۲۳ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ و همچنین در بند «ر» تبصره یک قانون بودجه سال ۱۳۸۲، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف شد در راستای اصلاح نظام بودجه‌نویسی نسبت به عملیاتی کردن بودجه و اصلاح نظام برآورد درآمدها و هزینه‌ها در تمامی دستگاه‌های اجرایی اقدام کرده و توزیع اعتبارات مربوط به هزینه‌ها را براساس نیاز دستگاه و فعالیت‌های آنها انجام دهد.

همچنین، در بند «ب» تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ و نیز مواد ۸۸-۴۹-۱۳۸ و ۱۴۴ قانون برنامه چهارم توسعه کشور و در بند ۳۲ امور اقتصادی سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه بر اهمیت اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی تاکید شده است.

▣ تدوین نقشه راه بودجه عمومی

در نهایت سازمان برنامه و بودجه در راستای اجرای فرمان رهبر معظم انقلاب در آذر سال ۱۳۹۷ مبنی بر «تدوین نقشه راه و برنامه کلی اصلاح ساختار بودجه عمومی» اقدام به تدوین طرح اصلاح ساختار بودجه کرده و در آبان ۱۳۹۸ آن را به شورای‌عالی هماهنگی اقتصادی سران سه قوه تحویل داد.

طرح یادشده شامل ۴ محور است که عبارتند از: درآمدهای پایدار به عنوان جایگزین نفت، هزینه‌های کارآمد که به ساماندهی خرج دولت اشاره دارد، بخش ثبات‌سازی در اقتصاد برای توسعه و در نهایت اصلاح نهادی نظام بودجه‌ریزی کشور. در مجموع برای ۴ بخش یادشده ۹ بسته طراحی شده که هر کدام شامل تعدادی برنامه است.

▣ سخن پایانی...

بسیاری از کارشناسان بر این باورند که درصورت اصلاح بودجه سالانه و مهم‌تر از آن نظام بودجه‌ای کشور براساس طرح «تدوین نقشه راه و برنامه کلی اصلاح ساختار بودجه عمومی» می‌توان انتظار اعمال نظم و انضباط در بودجه و در نتیجه کاهش هزینه‌های اضافی و افزایش نسبت بودجه عمرانی به بودجه هزینه‌ای را داشت.

معرفی کتاب

دوستی بی‌پایان با جهان آفرینش

مریم ابراهیمی- خبرنگار: زمانی که امرسون بیش از ۳۰ سال از زندگی را پشت سر می‌گذاشت، کتاب «طبیعت» را نوشت. در این کتاب عقاید و اندیشه‌های نویسنده به‌صورت مجموعه مقالات معنوی-فلسفی آمده است. کتاب «طبیعت» انسان‌ها را به احساس «لذت ارتباطی اصیل با جهان آفرینش» دعوت می‌کند، زیرا بر مفهوم «وجود بی‌نهایت یک فرد» تاکید دارد. هر مخلوقی، یک نفر است که در کنار یکدیگر و در هماهنگی با طبیعت به حیات خود ادامه می‌دهند و باید چنین باشد، زیرا آفرینش در کالبد همگی، جریان دارد. او در کتاب خود چنین گفته است: «پس من ذره‌ای از آفرینشم. من ذره‌ای از خدایم.» این نویسنده در مقالاتی مهم به نقد روشنفکران هاروارد پرداخت و درباره رواج اعتقادات بی‌هویت هشدار داد و در نهایت از دانشگاه هاروارد طرد شد. اندیشه‌های او جوانان بسیاری را مجذوب خود کرد. او بسیاری از سخنرانی‌ها و نوشته‌های خود را در مجموعه‌ای به‌نام مقالات به چاپ رساند و در پی آن جلد دوم مقالات و خطابه‌ها در باب طبیعت را منتشر کرد. اشاره به این نکته نیز خالی از لطف نیست که «سلوک زندگی و جامعه و فردیت» نام آثار بعدی اوست که با موفقیت فراوان همراه شد. کتاب طبیعت نخستین بار زمانی منتشر شد که جامعه امرسون را نمی‌شناخت و به‌اعتقاد بسیاری از بزرگان اهل اندیشه، مطالب کتاب نوشته‌هایی است که در آن به طبیعت به‌عنوان قوه‌ای تاثیرگذار که زندگی انسان را احاطه کرده نگاه شده است. نثر رالف والدو امرسون در میان امریکایی‌های هم‌عصر خویش برجسته و ممتاز است و می‌توان آن را سرمنشأ سبک نوینی در نگارش به‌شمار آورد. کتاب طبیعت (Nature)، مجموعه‌ای از رسالات کوتاه فرهنگی-اجتماعی است که در آن به تشریح و تبلیغ زندگی بی‌آلایش و سازگار با سرشت انسان و محیط‌زیست پرداخته شده است. نویسنده در این کتاب یادآوری می‌کند که علوم هدفی مشترک دارند و آن کشف اصول طبیعت است. ما اصول دوران‌ها و کارکردها را می‌دانیم اما تاکنون به‌ندرت اتفاق افتاده که به تصوری در باب خلقت نزدیک شویم و به همین دلیل است که امروزه از جاده حقیقت بسیار دور افتاده‌ایم.

رالف والدو امرسون، فیلسوف و نویسنده امریکایی را پدیدآورنده مکتب ترانسندنتال-تعالی‌گرایی در امریکا می‌دانند.

او در زمینه تغییر و تحول در تاریخ هم‌عقیده با توماس کارلایل بود؛ مبنی بر اینکه تغییر در تاریخ و اجتماع توسط اشخاص بزرگ ایجاد می‌شود نه توده مردم. او می‌گوید شما شخصیت‌های بزرگ را به من بشناسانید تا تاثیر آنها را در تحول در تاریخ برای شما بگویم.

او در کتاب طبیعت چنین می‌گوید: از منظر فلسفی، جهان مرکب از طبیعت و روح است. اگر از این منظر بنگریم پس تمام جهان هستی منفک از ماست و سخن فلسفه به این معناست که جهان «نفس من» نیست بلکه تمام انسان‌ها و جسم من باید زیرمجموعه طبیعت قرار گیرند. خلاصه اینکه طبیعت کتابی است که از منظر فلسفی و هستی‌شناسانه به طبیعت نگریسته است.

▣ مطالعه آثار شاعران ایرانی

امرسون تحقیق و مطالعاتی وسیع در زمینه شعر و ادب فارسی داشت؛ به‌طوری که در نوشته‌هایش شاعران ایرانی به‌عنوان یکی از سرچشمه‌های الهام او، جایگاهی ویژه یافتند. پژوهشگران آثار امرسون، شروع مطالعات او با گرایش به ادبیات فارسی را در فهرست مطالعات او در ۱۸۳۷ میلادی دانسته‌اند. او به‌طور مرتب کتاب‌هایی درباره مشرق‌زمین مانند اسرار مانی، زند اوستا از زرتشت، سخنان بودا، وداها و ترجمه اشعاری از شاعران ایرانی در مجله آسیایی را مطالعه می‌کرد.

همچنین آثار سعدی و حافظ در فهرست کتاب‌هایی بود که امرسون مطالعه می‌کرد، به‌طوری که نام‌های حافظ، فردوسی و سعدی در نخستین مجموعه مقالات او دیده می‌شود. امرسون در اشارات و تحسین‌هایی که از سعدی دارد، او را شاعری موعظه‌گر می‌داند و حکمت عملی، نگاه بشردوستانه او و لحن نشاط‌بخش حاکم بر فضای شعرش را مورد تحسین قرار می‌دهد، چنانکه در دفتر یادداشت‌هایش درباره سعدی می‌نویسد: «سعدی شاعر دوستی، صلح و صفا و مشیت الهی است.»

بررسی نوشته‌های امرسون نشان می‌دهد حافظ برجسته‌ترین شاعر ایرانی در نگاه وی بوده و بارها از او نه‌تنها به‌دلیل پروازهای خیال شاعرانه‌اش، بلکه به‌عنوان صاحب فکری آزاداندیش تجلیل کرده است. همچنین اطلاعات موجود در زندگینامه، دفتر یادداشت‌ها و خاطرات این نویسنده اشارات مستقیمی به نام‌های شاعران ایرانی همچون سعدی، حافظ و فردوسی داشته است.

یادداشت

دو فاجعه احتمالی درباره پرداخت یارانه

مرتضی افقه- اقتصاددان: پرداخت ۴۲ هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان یارانه نقدی به ۷۸ میلیون نفر و ۳۱ هزار میلیارد تومان کمک‌معیشتی به حدود ۶۰ میلیون نفر از مردم، در کنار سایر پرداخت‌های جاری دولت، تعهدات بسیار سنگینی را برای قوه مجریه ایجاد می‌کند که نمودش در کسری بودجه و افزایش پایه پولی و تورم نمایان است.

پرداخت یارانه توسط دولت‌ها در سراسر جهان انجام می‌شود اما با ساختار بودجه‌ای شفاف و از طریق اخذ مالیات از اقشار ثروتمند و طراحی هدفمند پرداخت نقدی و غیرنقدی به اقشار نیازمند؛ این در حالی است که پرداخت یارانه در کشور ما از آغاز هم مبنای درست و شفافی نداشت و بیشتر براساس رویکرد سیاسی دولت‌ها بود. پرداخت یارانه‌های نقدی در ایران، از حدود ۱۰ سال پیش با یک نام اصولی «هدفمندی یارانه‌ها» اما یک عمل غیراصولی آغاز شد.

در این طرح دولت به اسم آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی، اقدام به پرداخت نقدی بیش از درآمدهای هدف‌گذاری شده کرد و نیز پرداخت‌ها به عموم مردم تسری یافت، این در حالی بود که در آن شرایط همه مردم ایران نیازمند مبلغ پرداختی نبودند.

با این اقدام دولت وقت، فلسفه پرداخت یارانه که ایجاد توازن اجتماعی و تقویت اقشار فرودست جامعه است، دچار درهم ریختگی شد. البته پس از مدتی در دولت گذشته، اقدام به اصلاح قیمت حامل‌های انرژی شد اما با ناکامی مواجه شد.

در دولت حاضر نیز پرداختی‌ها به عموم مردم تداوم یافت و دولت نتوانست در قبال تصحیح نحوه پرداخت‌ها و هدفمندسازی در ارتباط با اقشار هدف، سیاست شفاف و صحیحی را در پیش بگیرد، این در حالی است که در ابتدای کار دولت، بنا را بر اظهارنامه عموم مردم گذاشتند که تعداد بسیار کمی از افراد از دریافت یارانه نقدی انصراف دادند.

برآوردهای دولت در این زمینه تقریبا شرایط شفاف‌تری نسبت به گذشته دارد. مطابق برآوردهای حال حاضر دولت که در پرداخت‌های موسوم به کمک‌های معیشتی توسط دولت به ۷ دهک جامعه خودش را نشان داد، حدود ۶۰ میلیون نفر واجد شرایط دریافت کمک‌های نقدی و یارانه‌های کالایی هستند.

اگر مبنای تحلیل را ۷۸ میلیون نفری نگذاریم که یارانه نقدی ۴۵ هزار و ۵۰۰ تومانی را دریافت می‌کنند، برآورد ۶۰ میلیون نفری دولت برای افراد مشمول دریافت کمک‌های معیشتی، نشان از دو فاجعه احتمالی دارد؛ یا ۶۰ میلیون نفر از مردم واقعا زیر خط فقر زندگی می‌کنند که یک بلای بزرگ برای کشور به‌حساب می‌آید و نتیجه تصمیمات کنونی را به‌خوبی به نمایش می‌گذارد یا نشان از یک خطای محاسباتی دارد که نمایانگر خطای بزرگ‌تری در ترسیم خطوط کلی سیاست‌گذاری‌های اقتصادی دولت است.

البته به‌نظر می‌رسد دولت اهداف سیاسی خاصی از پرداخت ۳۱ هزار میلیارد تومان کمک‌معیشتی به ۶۰ میلیون نفر از مردم داشته باشد که باید منتظر بمانیم و ببینیم تا انتخابات آتی چه اثری بر نگاه مردم به این شیوه از سیاستگذاری اقتصادی خواهد داشت.

پرداخت این ارقام سنگین یارانه‌های نقدی به جمعیت بیش از ۶۰ میلیون نفری کشور، بار مالی سنگینی را بر گرده دولت می‌گذارد و کسری بودجه را افزایش می‌دهد که برای جبران آن باید به سیاست‌های تورمی نظیر چاپ پول و استقراض از بانک مرکزی یا سیاست‌های رکودآفرین افزایش مالیات روی آورد.

نظرگاه

بررسی یارانه‌ها در بودجه ۱۴۰۰

این روزها پرداخت سری سوم یارانه‌ها نقل محافل و تیتر بسیاری از اخبار شده است.

اکوایران در مصاحبه‌ای با میثم هاشم‌خانی، تحلیلگر مسائل اقتصادی به بررسی یارانه‌ها در بودجه ۱۴۰۰ پرداخته که چکیده‌ای از نظرات این کارشناس در ادامه بیان شده است.

بعد از آنکه بودجه ۱۴۰۰ به صحن علنی مجلس رسید، بحث‌های بسیاری پیرامون آن شکل گرفت. بخش عمده‌ای از بودجه سال آینده صرف هزینه‌های جاری خواهد شد و سرمایه‌گذاری نقش کمتری در آن دارد و مثل دهه اخیر مسئله یارانه‌ها و تامین منابع مالی آن به یک چالش اقتصادی بدل شده است.

▣ قدرت خرید یارانه ۸۹ در ۹۹

یارانه نقدی از شروع پرداختش که از سال ۸۹ بود تا امروز هر سال قدرت خریدش افت کرده و تقریبا اکنون قدرت خریدش ۰.۱ قدرت خرید ۱۰ سال پیش است، اما دو نقص کلیدی در آن دیده می‌شود؛ یکی کاهش قدرت خرید آن و دیگری اینکه توازنی برای درآمد و هزینه در آن مشخص نبود؛ از این رو به‌علت مداخله بانک مرکزی برای جبران این کسری به تورم منجر شد.

▣ معضلی به اسم دلار ۴۲۰۰

اگر دولت از این عدم شفافیت خود دست بردارد و برای دلار ۴۲۰۰ فکری بکند، اقتصاد چه مسیری را طی خواهد کرد؟ مسئله مهم بررسی وجود منابع مالی شفاف است.

باید این منابع مشخص و رانت‌های حاصل‌شده از این راه‌ها حذف شود. همچنین تک‌نرخی شدن ارز باعث می‌شود قدری از تب قیمتی آن کاسته شود.

هدف از اصلاحات ساختاری انعطاف اقتصادی و مقاوم کردن اقتصاد در برابر ضربه‌های ناگهانی است. در این میان حذف رانت‌های دولتی نقشی مهم خواهد داشت.

▣ برون‌رفت از چاله یارانه‌های سیاه

با جدا شدن مسیر یارانه‌ها از سیاست در این بخش بهبود شکل خواهد گرفت. در سال‌های اخیر یارانه به‌جای مسیر اقتصادی درگیر مناسبات پوپولیستی سیاسی شده و باید به سمت هدفمند شدن حرکت کند.

بررسی روند اعطای یارانه‌هایی که یک دهه از عمرش در ایران می‌گذرد به همراه پژوهش درباره نحوه توزیع و تامین آن در سایر کشورها می‌تواند دید اقتصادی خوبی به اقتصاددانان و سیاستمداران بدهد؛ از این رو انتظار می‌رود به ساختار بودجه و سازکارهای اعطای یارانه بیش از پیش توجه شود